

І.І. Червен, д-р екон. наук, професор

А.П. Шевченко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗЕРНОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

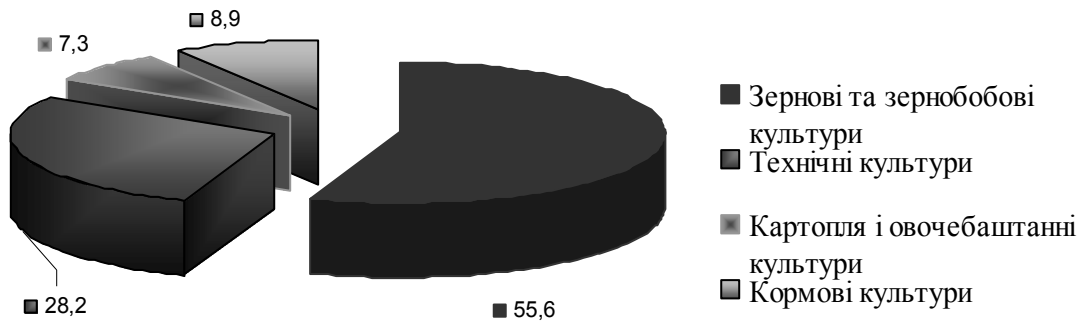
Постановка проблеми. Зернова галузь є основним стрижнем, на якому формується сільськогосподарське виробництво, а отже, дуже важливим є прийняття невідкладних заходів щодо рішучого оновлення та прискорення розвитку її матеріально-ресурсного потенціалу. Рушійною силою економічного зростання і розвитку галузі є впровадження інноваційних технологій, які здатні забезпечити світові стандарти якості продукції та прибутковість сільського господарства. Застосування таких технологій із використанням високопродуктивної техніки в умовах непередбачуваних змін у зовнішньому середовищі забезпечать прогресивний розвиток сільського господарства та виробництво конкурентоспроможної на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних аспектів інноваційного розвитку та ефективності інноваційних процесів в аграрному секторі економіки у своїх наукових працях займалися: О.І. Даций, Л.В. Дейнеко, І.О. Іртищева, П.А. Лайко, П.Т. Саблук, М.А. Садиков, Н.М. Сіренко та ін.

Проблеми розвитку зернового господарства як на макро-, так і на регіональних рівнях розглядаються у працях В. І. Бойка, О. Ю. Єрмакова, О.В. Захарчука, І.В. Кобути, М.Г. Лобаса, П.М. Макаренка, Л.О. Мармуль, В.Я. Месель-Веселяка, О.В. Олійника, В.П. Ситника, Л.М. Худолій, І.І. Червена, С.М. Чмиря, О.М. Шпичака та ін. Проте залишаються недостатньо висвітленими питання пошуку можливостей підвищення ефективності зернового господарства на інноваційній основі.

Формулювання цілей статті. Метою даної роботи є розкриття організаційно-економічних передумов розвитку інноваційних процесів у зерновому господарстві.

Виклад основного матеріалу досліджень. Виробництво зерна – провідна галузь сільського господарства країни. У 2012 р. посіви зернових становили 55,6 % (рис. 1) у загальній структурі посівних площ під сільськогосподарські культури, тобто 15449 тис. га з валовим збором 46216,2 тис. т.

Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур України, %

Природно-кліматичні умови та родючі землі України сприяють вирощуванню всіх зернових культур і дають змогу отримувати високоякісне продовольчу продукцію в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Стабілізація і нарощування темпів виробництва зерна можливе лише на основі застосування конкурентоспроможних технологій, які забезпечують врожай зерна на рівні 70-90 ц/га. Для досягнення таких результатів необхідна науково обґрунтована і зважена державна політика щодо фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств для матеріально-технічного забезпечення технологій та дотримання їх вимог в кожному підприємстві.

Міністерство аграрної політики та продовольства України планує до 2017 р. збільшити обсяги виробництва зернових до 80 млн т на рік. Про це заявив міністр аграрної політики та продовольства України М. Присяжнюк.

З метою визначення пріоритетних напрямів реалізації аграрної політики України Кабінет Міністрів затвердив «Стратегію розвитку аграрного сектору економіки до 2020 року». Вона спрямована на максимальний розвиток потенціалу аграрного сектору, який дасть потужний імпульс інвестиційному, технологічному і соціальному підйому у державі. Найважливішим фактором реалізації Стратегії розвитку АПК є формування ефективної інноваційної структури агрокомплексу. Це для аграрного сектору означає максимальне оновлення технічної інфраструктури, впровадження нових технологій на всіх рівнях господарювання і управління з метою підвищення продуктивності праці.

Станом на 10 грудня 2013 р. в Україну з площі 15,724 млн га (99 % від плану) намолочено 63,202 млн т зерна при середній врожайності 40,2 ц/га.

В Україні перше місце в рейтингу по виробництву продукції зернових та зернобобових культур займає Полтавська область (майже 7,9 % загальнодержавного обсягу виробництва), на другому – Вінницька (7,8 %), на третьому – Черкаська область (7,2 %). В Миколаївській області у 2012 р. було вирощено 2,8 % загальнодержавного обсягу зерна (у 2011 р. – 4,6 %) і таким чином вона опинилась в рейтингу на 16 місці. Отже, негативна тенденція до зниження обсягів виробництва вимагає рішучих дій, а саме впровадження прогресивних інноваційних технологій, адже нарощення виробництва зерна в господарствах, районах, регіонах призведе до досягнення стратегічних цілей країни.

Зернові для господарств є одними із основних культур рослинництва у Доманівському районі Миколаївської області, де переважають малі формування типу селянських фермерських господарств, а також є приватні підприємства та господарські товариства. Найбільші обсяги зерна в районі одержано в 2011 р. (155,5 тис. т при врожайності 30,4 ц/га), а найменші – в 2012 р. (82,2 тис. т, урожайність – 17,5 ц/га). Таким чином, можна стверджувати, що у господарствах району мали місце фактори, які спричинили спад виробництва. Це насамперед несприятливі природно-кліматичні умови, а саме посуха, також зіграла роль неготовність господарства протистояти таким непередбачуваним умовам.

Як бачимо з даних таблиці, по Миколаївській області також спостерігається значне зменшення обсягів виробництва зернових і їх урожайності саме в 2012 р.

Основні показники виробництва зерна в Миколаївській області та Доманівському районі

Роки	Посівні площі, тис. га		Валовий збір, тис. т		Питома вага району у виробництві зерна, %	Урожайність, ц/га		
	область	район	область	район		Миколаївська область	Доманівський район	Район у % до показників по області
2008	831,5	53,6	2385,9	135,9	5,7	28,7	25,3	88,1
2009	894,6	49,8	2465,1	139,3	5,7	27,6	28,0	101,5
2010	876,8	50,3	2200,7	140,2	6,4	25,1	27,8	110,6
2011	925,2	51,1	2628,2	155,5	5,9	28,4	30,4	107,4
2012	784,8	47,1	1278,3	82,2	6,4	16,3	17,5	107,4

Проблема створення передумов для підвищення ефективності вирощування зернових культур в зоні Степу пов'язана з раціональним використанням земельних ресурсів, впровадженням нових сортів, гібридів, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, освоєнням інноваційних агротехнологічних прийомів, а також якісного і ефективного зберігання зернових мас.

На думку голови наглядової ради ТОВ "АФ Сади України" О. Зайцева, саме за зрошувальним землеробством майбутнє України. Щоб не залежати від погоди товариство зайнялося ще 6 років тому зрошувальним землеробством, і на сьогодні мають 1 тис. га зрошуваних земель. Таким чином на богарі отримали 7-8 т зерна з гектара, а на поливі – 16-17. Така урожайність в Харківській області – великий успіх. «Сади України» також займаються селекцією рослин (гібриди соняшнику, пшениці, ячменю, кукурудзи відомі й за межами України). Гібриди кукурудзи НС 3031, НС 5051 в 2013 р. порадували рекордними центнерами. Поливаючи кукурудзу на 70-75 % від її необхідності, отримали урожай 160-170 ц/га.

Найбільш дієвим заходом покращення водного режиму ґрунту на півдні України є зрошення. Яке дозволяє повністю змінити умови ведення землеробства: підтримувати вологість ґрунту на оптимальному рівні і цим створювати сприятливі умови для реалізації потенційних можливостей сучасних сортів і гібридів, а також забезпечити збільшення виробництва валової продукції рослинництва. Зрошувальні землі поки що використовуються не в повній мірі. З наявних 2176, 2 тис. га зрошуваних земель у 2013 р. фактично поливалось 613 тис. га. Найбільше їх поливалось у Херсонській області – 291, 5 тис. га.

Ключовою задачею є підвищенням якості зерна і економічної ефективності його виробництва. Тому без включення інноваційних процесів не обійтися.

Сьогодні над проблемою покращення зерновиробництва працюють чимало економістів – аграрників, фінансистів та аграріїв. Основна увага приділяється питанню повернення втрачених позицій за урожайністю та валовим збором зерна, ефективності зерновиробництва. Наголошується, що тільки нові технології, підвищення врожайності й інвестиції, збільшення внесення мінеральних та органічних добрив можуть внести суттєві зміни у зростання ефективності виробництва зернових, виходу його на внутрішній і зовнішній ринки та на цій основі підвищити ефективність аграрного виробництва [4, С. 117–120].

Сучасні передові тенденції розвитку аграрної науки за кордоном характеризується зосередженістю на розробці механізованих технологій вирощування і збирання продукції сільськогосподарських культур нового покоління, які дають змогу зберегти біологічну й екологічну рівновагу у природі. Біологізація та ресурсозбереження, як напрямки виробництва продукції, ставлять за мету не одержання максимальних урожаїв, а створення передумов для організації сталого високорентабельного виробництва [3]. Сільськогосподарські підприємства належать до ресурсомістких, тому впровадження інноваційних технологій забезпечить високий рівень віддачі і зменшення матеріало- та енергомісткості продукції.

Для збереження ресурсів нині в рослинництві, зокрема і в зерновиробництві, набули поширення технології з мінімальним і нульовим обробітком ґрунту (Mini-till, No-till). Використання цих технологій дає можливість утримувати вологість ґрунту, що особливо актуально в умовах ризикованого землеробства, значно скоротити витрати пального на вирощуванні зернових культур, відновити природний баланс ґрунтів за рахунок підвищення вмісту органічної речовини, зменшити викиди в атмосферу CO_2 [2, С. 28 – 34].

Слід зазначити, що ресурсозбереження передбачає не спрощення технології, а обґрунтоване використання природних умов, раціональне застосування тієї чи іншої системи обробітку ґрунту, удобрення, захисту рослин та інших агротехнічних заходів, які забезпечують найменші витрати матеріально-технічних засобів і праці та екологічну безпеку.

Поряд із технологіями виробництва на увагу заслуговують і технології зберігання продукції сільськогосподарського виробництва. В Україні щорічно вирощується близько 30 - 40 мільйонів тон зерна. Через недостатньо розвинену матеріально-технічну базу з переробки й зберігання врожаю щорічні втрати сягають 8 мільйонів тонн на суму майже 1 мільярд доларів США. Гостроти проблема недостатку сховищ для зерна набула особливо у надврожайному 2008 р.: з 54 млн т зерна половина врожаю постраждала.

Одним із найважливіших шляхів зменшення втрат і підвищення якості продукції є очевидне забезпечення кожного господарства власним сучасним зерносховищем. Так, в аграрно-розвинених країнах до 80 % врожаю зберігається в його виробника. При цьому у світі перевагу надають баштовим сховищам. Технологія зберігання зерна в баштових сховищах, обладнаних активною вентиляцією, широко використовується у США та Канаді, а в останнє десятиріччя і в Європі. Один з можливих виходів для

дрібних виробників сільськогосподарської продукції в цій ситуації – організація зберігання зерна на самому підприємстві.

На сьогодні існує доступна інноваційна технологія, яка дозволяє зберігати зерно як дрібним, так і крупним виробника продукції. При цьому зерно зберігається за новітніми зарубіжними методами, в спеціальних поліетиленових, так званих, «мішках-рукавах», яка успішно функціонує вже чимало років в країнах Південної Америки, Австралії, Індії та Аргентині. Мішки є герметичними, тому без доступу повітря зникає здатність до розмноження і розвитку паразитів і грибків, що забезпечує довготривале зберігання [1]. За даною технологією зерно засипається в великі поліетиленові багатошарові рукава довжиною 60 або 75 метрів, ємністю 200 або 250 тонн і може зберігатися так до 2 років

Основні переваги такого зберігання: незалежність від елеватора, зберігання зерна в анаеробних умовах без комах та грибків, збереження якості посівного матеріалу, економія на транспортних витратах.

Висновки. За сучасного розвитку економіки аграрний сектор повинен брати на себе не тільки виконання традиційних функцій, але вважати пріоритетними такі функції, як ресурсозберігаюча, екологічна, ресурсопродукуюча. Недостатнє насичення зерновиробництва матеріально-технічними ресурсами, прорахунки у фінансуванні рослинництва та вплив природних факторів стримує розвиток зернової галузі. Організація зерновиробництва, як і рослинництва загалом, повинна здійснюватися на інноваційній основі, так як це дозволить вітчизняним виробникам сільськогосподарської продукції вийти на новий рівень, який зможе підтвердити статус України як аграрної країни з невичерпним потенціалом.

Бібліографічний список: 1. Інновації та технології. Аргентинське ноу-хау [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://svarog-agro.com/innova.html>. 2. Комплексна Державна Програма реформування та розвитку сільського господарства України. – 2010. – С. 28–34. 3. Петров В.М. Технічне забезпечення інноваційних технологій у рослинництві / В.М. Петров // Економіка АПК – 2013 р. – № 2. – С. 100–105. 5. Чмирь С.М. Ефективність ринку зерна / С.М. Чмирь // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 117–120.

Червен И.И., Шевченко А.П. Повышение роли инновационных технологий в зерновом хозяйстве. В статье рассмотрено современное состояние организации зернопроизводства (на примере хозяйств

Доманевского района Николаевской области) и составляющие повышения его эффективности, суть, значение и проблемы инновационной деятельности. Определены основные условия, способствующие улучшению инновационных процессов.

Cherven I., Shevchenko A. Enhancing the role of innovations in grain farming. The article reviews the current state of grain (for example, households Domanivsky district of Mykolayiv region) and parts to improve its efficiency, the nature, importance and challenges of innovation. The basic conditions that contribute to the improvement of innovation processes.